

Vischnaunca Tujetsch
Gemeinde Tujetsch

Invitaziun alla

6. Radunonza dil cussegl da vischnaunca

dil trienni 2017/2020

mesjamna, ils 6 da zercladur 2018, allas 20.00 uras
ella sala Cristalla a Sedrun

Tractandas:

1. Avertura
2. Approbaziun dil protocol nr. 05 dils 16 da matg 2018
3. Contribuziun per la restauraziun dalla Claustra da Mustér
4. Lescha per promover il svilup economic ella vischnaunca da Tujetsch
5. Orientaziuns
6. Varia

Suprastonza communal Tujetsch

President communal
Beat Roeschlin

Menader center communal
Simon Collenberg

Vischnaunca Tujetsch
Gemeinde Tujetsch

Cussegl da vischnaunca
2017/2020

Protocol dil cussegl da vischnaunca Tujetsch

Nr. 05-2017/20 dils 16 da matg 2018

Protocol dil cussegl da vischnaunca Tujetsch

Nr. 05/2017/20 dils 16 da matg 2018

allas 20.00 uras entochen allas 22.00 uras ella sala Cristalla a Sedrun

---

Presidi:	Severino Solèr	
Actuar:	Simon Collenberg	
Dumbravuschs:	Guido Friberg ed Ignazi Monn	
Presents:	11 cusseglierAs total 11 votantAs (absolut pli 6)	
Aspectaturs:	3	
Cusseglers/as:	Armin Albin, Rueras Arno Berther, Surrein Gebharda Berther, Rueras Otto Curschellas, Sedrun Gelgia Deplaz, Dieni Patric Deragisch, Sedrun	Guido Friberg, Sedrun Ignazi Monn, Sedrun Marc Piacentini, Sedrun Severino Solèr, Cavorgia Cyril Steiger, Zarcuns
Suprastonza:	Beat Roeschlin, president communal Renato Decurtins, gerau	Mario Hitz, gerau Guido Monn, gerau Gian-Reto Nufer, gerau
Cumissiu da gestiu:	Tumaisch Valier, Camischolas Primus Deragisch, Bugnei Baseli Huonder, Sedrun	
Perstgisas:	Sabrina Flepp-Loretz, cussegliera da vischnaunca	

Tractandas

1. Avertura
2. Approbaziun dil protocol nr. 04 dils 14 da fevver 2018
3. Saramentaziun dil niev commember dalla suprastonza communal
4. Rendaquens 2017
  - a) Vischnaunca Tujetsch
  - b) Bogn Sedrun
5. Orientaziuns
6. Varia

1. Tractanda   Avertura

Il president dil cussegl da vischnaunca Severino Solèr arva la tschunavla seduta dil trienni 2017-2020. La cussegliera Sabrina Flepp-Loretz ha schau perstgisar. Persuenter ei il suppleant Patric Deragisch presents.

Severino Solèr, president dil cussegl da vischnaunca:

Cun grond plascher fetgel jeu in special beinvegni a nossa vicepresidente Gelgia che retuorna oz puspei en nossas retschas. Suenter pli liunga maldispostadad selegrein nus da tiu retuorn e giavischein a ti tut bien ed aunc bia sesidas comunablas el cussegl da vischnaunca. Igl ei bi che ti eis puspei cheu. Il rendaquen ed il rapport da gestiun muossa che la lavur maunca era buca egl avegnir ed ei drova cusseglieras engaschadas sco ti. En quei liug vi jeu era engraziar a nossa suprastanza per la lavur prestada egl onn vargau en favur da quei bien resultat finanziel. In grond engraziament era a tuttas colluvreras ed a tuts colluvrers communal per lur engaschi en las pli differentas spartas dil menaschi communal. Igl extendiu rapport da gestiun dat pareri da quei engaschi e muossa con vastas che las differentas incumbensas communalas ein. La gronda lavur prestada dallas autoritads, dils emploiai mo era ils buns survetschs da tut las persunas che s'engaschan voluntariamein, merettan nossa cumpleina renconuschientscha e stema.

Eifer il rapport da gestiun merettan las explicaziuns detagliadas da nies president communal davart la situaziun finanziaria nossa atenziun. Cun nossa vischnaunca va ei oz bein. Ils davos onns eisi iu fetg bein! Mo quella situaziun ei buca dada per semper ed il tschiel entscheiva a sestgirentar. Las reduziuns d'entradas da taglia muossan nua che nossas pusseivladads schaian egl avegnir. Ils avantatgs finansials dil plazzal dalla Neat s'audan uss definitiv tier il vargau. Cheu gida tutta nostalgia nuot. Vitier vengnan expensas sin talas nus havein pouca influenza. Aschia creschan ils cuosts da sanadad e per il socialessen onn per onn. Era sin palancau cantunal vegn plitost adossau cuosts allas vischnauncas che cuntrari.

Tut quels facturs resdan per ina strategia beinponderada, mo cunzun era pli mudesta davart novas investiziuns. Cheu ein tuttas instanzas politicas dumandadas! Era il cussegl ei dumandaus e duei far diever da ses dretgs. In exempel ei la sanaziun dil bogin. Quella cumissiun ei instradada ed elegida dil cussegl. Ed ei tucca a nus da prender ina clara posiziun davart quella fatschenta. Tenor miu giudicar fuss ei uras per in rapport intermediar. E tut tenor resultats era da pretender ina correctura dil project. Ei sa buca esser che nus impundin vinavon daners per variantas ch'ei buca finanziablas. La politica tendescha mintgaton da vuler scaffir novs monuments enstagl da mantener quels ch'ei avon maun.

En quei senn arvel jeu la tschunavla radunonza dil cussegl da vischnaunca dil trieni 2017/2020.

2. Tractanda   Approbaziun dil protocol nr. 04 dils 14 da fevrer 2018

Il protocol nr. 04 dils 14 da fevrer 2018 vegn approbaus unanimamein.

3. Tractanda   Saramentaziun dil niev commember dalla suprastanza communal

Gelgia Deplaz, vicepresidente dil cussegl da vischnaunca:

Preziai cussegliers, preziadas cusseglieras, preziada suprastanza e tuts presents.

Jeu hai oz la honor da sorprender la saramentaziun. Suenter stentusas retschercas han ils tgauvitgs saviu occupar cun Gian-Reto Nufer il post vacant ella suprastanza. El ei vegnius eligius cun in grondius resultat, numnadamein cun en tut 222 vuschs. Gian-Reto ha surpriu il departament d'agricultura, segir-

tad e sanadad. El ei medemamein meinascola a Sedrun. El ha purtiu niev vent el menaschi da scola e s'engascha cumpleinamein per tal.

Gian-Reto, jeu supplicheschel dad engirar avon Diu che Ti veglies ademplir tuttas obligaziuns da Tiu uffeci tenor meglier saver e puder.

Gian-Reto Nufer, genau:

Jeu engirel avon Diu ch'jeu vegn ad ademplir tuttas obligaziuns da miu uffeci tenor meglier saver e puder.

Severino Solèr, president dil cussegl da vischnaunca:

Jeu gratuleschel a Gian-Reto Nufer sin l'elecziun ed engraziel ad el per la promptadad da surprendre quei uffeci.

4. Tractanda   Rendaquens 2017

Beat Roeschlin, president communal:

Preziada cumissiuin da gestiun, preziau cussegl da vischnaunca e tuts presents.

Jeu sai presentar a vus oz in quen sufficient. Ei dat entginas impurtontas informaziuns tiel quen ch'jeu vi declarar a vus.

Las entradas ord la vendita d'energia ein idas anavos per 36%. Ils tscheins d'aua ein frs. 194'000.00 pli bass en cumparegliaziun cugl onn 2016. Medemamein ein las entradas dallas persunas giuridicas idas anavos per rodund frs. 600'000.00. Tut quellas reducziuns tier las entradas han per consequenza ch'il cashflow ei sereducius sin rodund frs. 2 milliuns.

La disciplina concernent las expensas ei stada tier tuts departaments buna. Igl Uffeci forestal ha contonschiu in pign gudogn. Ils cuosts dalla sparta socialessar e sanadad ein carschi per 22% en cumparegliaziun cugl onn 2016. Quels cuosts vegnan probablamein era a crescher egl avegnir. La sparta turissem cuntegn sco expensas unicas l'investiziun ella casa dil Club da golf ella summa da frs. 100'000.00 e la summa da frs. 30'000.00 che nus havein stuiu pagar ordavon per l'occurrenza Pimp My Schlitte. Igl organisatur ha buca saviu menar atras l'occurrenza ord motivs da liquiditad. Quels daners vegn la vischnaunca cun gronda probabilitad buca pli ad obtener anavos.

Igl onn 2017 havein nus fatg amortisaziuns ordinarias ella summa da frs. 834'000.00. Quei ein amortisaziuns ella summa da frs. 585'000.00 dapli ch'igl onn 2016. Plinavon ein amortisaziuns supplementaras ella summa da totalmein frs. 3.8 milliuns (frs. 2.089 milliuns dapli che 2016) vegnidas fatgas. Las amortisaziuns han pertuccau la halla plurivalenta Dulezi, il baghetg dil stradalessar e la pistonza. La halla plurivalenta ei aunc indicada cun frs. 1.65 milliuns ella bilanza, quei tier cuosts d'erecziun ella summa da frs. 6.7 milliuns. Il baghetg dil stradalessar ei actualmein bilanzaus cun ina summa da frs. 1.046 milliuns, quei tier cuosts da construcziun da frs. 1.44 milliuns. La pistonza ei schizun scretta giu diltut.

La reserva per la serenera/canalisaziun munta per la fin da december 2017 a frs. 2.2 milliuns. Ord quei motiv ha la suprastonza communal reduciu la taxa per la canalisaziun e serenera sin l'entschatta schaner 2018.

Il rendaquen 2017 muossa in cashflow da rodund frs. 2 milliuns. Quei indicatur ei sut squetsch, quei muossa il fatg che tal ha priu giu enviars ils davos onns. Igl onn 2017 havein nus fatg investiziuns ella summa da frs. 6.676 milliuns. Cul cashflow realisau ha la vischnaunca consequentamein mo saviu cuvierer in tierz dallas investiziuns. Aschia seresulta in deficit da finanziaziun ella summa da frs. 4.6 milliuns. La vischnaunca ha pia dau ora pli bia daners che quei che stat a disposiziun. Quei savein nus buca

prestar egl avegnir. La facultad netta ei sesminuida da frs. 10.775 milliuns sin frs. 4.381 milliuns. Quella cefra sedat ora la calculaziun: facultad finanziaria minus capital jester.

Plinavon hai jeu aunc fatg ina analisa (mittelflussrechnung) che muossa il svilup dallas entradas ed expensas. En tut ha la vischnaunca registrau ina afflussiun da mieds ella summa da frs. 7.772 milliuns ed ina deflussiun ella summa da frs. 9.416 milliuns. Ils mieds liquids han consequentamein priu giu enteifer igl onn 2017 per frs. 1.644 milliuns.

Sco basa da planisaziun hai jeu era elavurau dus plans da finanzas pigl avegnir. Las suandontas indicaziuns hai jeu risguardau tier tals :

- Tscheins pil capital jester – 1.5%
- Amortisaziun tier la facultad administrativa da 3.14% sur in spazi da 32 onns
- Spargnar en cuosts ella summa da frs. 1.3 milliuns naven digl onn 2018 entochen 2022
- Augment dils cuosts tier la sparta socialessers/sanadad dad en tut frs. 650'000.00 entochen igl onn 2022.
- Entradas annualas dil tscheins d'aua ella summa da frs. 1.45 milliuns
- Deficit annual dil Bogn Sedrun ella summa da frs. 345'000.00
- Tariffa da taglia resta vinavon tier 95%

Tier investiziuns totalas da frs. 8.65 milliuns entochen igl onn 2022 muossa igl emprem plan da finanzas deivets ella summa da frs. 12.5 milliuns. Il plan cumpeggia ina sanaziun dil Bogn Sedrun ella summa da frs. 4.5 milliuns, ina summa da frs. 650'000.00 per projects ed ina summa restonta per las investiziuns da basa. Ord mia vesta sa la vischnaunca da Tujetsch purtar a liunga vesta maximalmein deivets ella summa da frs. 12.5 milliuns. Nus astgein buca surdar allas generaziuns vegnentas memia bia deivets.

Il secund plan da finanzas muossa investiziuns ella summa da frs. 14.05 milliuns. Entochen igl onn 2022 creschan ils deivets tier quella calculaziun sin frs. 19 milliuns. Il plan cumpeggia ina sanaziun ed engrondaziun dil Bogn Sedrun ella summa da frs. 9.6 milliuns, las investiziuns da basa ed ina summa restonta per projects. Quei szenari astgein nus buca perseguitar. Quella summa da deivets ei bia memia aulta e savein nus buca pagar anavos. Igl onn 1995 disponeva la vischnaunca Tujetsch da rodond 17 milliuns deivets. Quels deivets havein nus mo saviu pagar anavos sin fundament dils buns onns cun dabia entradas entras la Neat.

Duront l'elavuraziun da quels dus szenaris hai jeu formulau entginas damondas centralas:

Con bia deivets sa la vischnaunca purtar a liunga vesta?

Tenor miu meini astga la debitaziun dalla vischnaunca muntar a maximalmein frs. 8-12 milliuns.

Tgei munta quei fatg per novs projects?

Cullas investiziuns da basa e per la sanaziun dil Bogn Sedrun contonscha la vischnaunca Tujetsch la debitaziun maximala ch'ei supportabla. Las finanziaziuns supplementaras ston ord quei motiv purtar sesezzas. Per quei sto igl effect dallas investiziuns vegnir analisaus a moda seriusa tiels projects che sesanflan ell'evaluaziun.

Ina atgna finanziaziun ed amortisaziun dallas investiziuns ei buca adina pussevla. Tgei mesiras sa la vischnaunca instradar per finanzia las investiziuns?

Cun in respargn da cuosts ella summa da frs. 1.3 milliuns eisi pusseivel da finanzia las investiziuns. Projects da respargn da gronda mesira tier las finanzas dalla vischnaunca vegnan cheu en damonda.

Dispona la vischnaunca d'in potenzial da spargnar en cuosts ella summa da sur frs. 1.3 milliuns?

Da spargnar en dapli che frs. 1.3 milliuns ei ina gronda sfida, damai che las structurass stuessan vegnir baghegiadas entuorn massivamein. Ei füss era buca pli pusseivel da porscher tuts survetschs commu- nals sco tochen da cheu.

Astga la vischnaunca far investiziuns supplementaras che portan buca sesezzas?

Na, talas investiziuns astga la vischnaunca buca far egl avegnir. Ils projects ston purtar ina certa valuri- saziun, schiglioc ein las investiziuns buca giustificadas.

Plinavon stuein nus esser pertscharts che la vischnaunca sto era quintar cun cuosts nunprevedi egl avegnir. El cass dall'erecziun dil ressort a Dieni ei la vischnaunca obligada da porscher in bus che meina ils hosps a Dieni e vegn probablamein era a stuer separticipar vid ils cuosts per la construcziun dils par- cadis pil ressort.

Severino Solèr, president dil cussegl da vischnaunca:
Preziau Beat, engraziel per tias claras explicaziuns.

Tumaisch Valier, president dalla cumissiun da gestiun:

La controlla dalla cumissiun da gestiun ha cumpigliau la revisiun dil quen annual (bilanza, quen current e quen d'investiziun) dalla vischnaunca da Tujetsch e dil Bogn Sedrun, che cumpeglia la perioda digl 1. da schaner 2017 tochen ils 31 da december 2017. L'examinaziun ei vegnida menada atras senza in post da revisiun extern. Plinavon havein nus examinau tuts protocols dils differents organs commu- nals. Tier il resultat cumplet vesa ei ora sco sch'il cashflow havess muntau pigl onn da gestiun 2017 pressapauc a frs. 4'600'000.00. Da quei import ei denton vegniu sligiau si reservas egl import da frs. 2'900'000.00.

Las contabilitads ein menadas conform agl uorden e tenor principis mercantils sco era tenor il model da quen per las vischnauncas dil Cantun Grischun. Las bilanzas pils 31 da december 2017 ed ils quens da menaschi 2017 corrispundan alla contabilitad. La facultad ed ils deivets per ils 31 da december 2017 ein corrects e mussai ora cumpletamein. Ils documents da fatschenta e da contabilitad ein avon maun. Da- mondass ein vegnidass rispundidas exact e competent. Il fatg communal vegn tgamunau cun quitaun e senn da responsabladad.

La cumissiun da gestiun admetta alla suprastanza communal, allas ulteriuras autoritads e cumissiuns sco era a tuttas colluvreras e colluvrers dalla vischnaunca Tujetsch e dil Bogn Sedrun in cordial engra- ziamet per tut il bien prestau.

Debatta d'entrada

Arno Berther, cusseglier da vischnaunca:

Jeu hai ina damonda tier la calculaziun dil cashflow. Co succeda la calculaziun da quei indicatur? Eisi vegni sligiau si reservas per quella calculaziun?

Plinavon engraziel jeu a Beat per l'introducziun fetg informativa. Quei ein clars plaids che mintgin da nus pren a casa.

Beat Roeschlin, president communal:

Sin fundament dalla survesta (p.48) el messadi eisi buca pusseivel da suandar la calculaziun dil cashflow, damai ch'ei manca ina cefra. La calculaziun succeda intern tenor in sistematica. Las reservas da frs. 2.95 milliuns ein vegnidass risguardadas tier la calculaziun dil cashflow.

Tractaziun dil quen dalla vischnaunca Tujetsch

571.314.00: Tgèsa s. Vigeli – manteniment baghetg e contuorn

Guido Friberg, cusseglier da vischnaunca:

Tier la Tgèsa s. Vigeli ein cuosts da manteniment ella summa da frs. 30'000.00 seresultai duront igl onn 2017. Daco ein quels cuosts aschi aults?

Guido Monn, gerau:

La Tgèsa s. Vigeli sto vegnir surveglada vinavon era sch'ella ei pil mument serrada. Ei sto vegnir segau entuorn la casa, plinavon ein differentas pintgas lavurs necessarias. Nus stuein era temprar la casa duront igl unviern cun dus entochen treis grads. La casa caschuna cuosts aschi ditg sco il baghetg ei en possess dalla vischnaunca.

711 Serenera e canalisaziun

Otto Curschellas, cusseglier da vischnaunca:

Eisi pusseivel da reducir las taxas da canalisaziun e serenera, damai che la reserva ei pil mument aschi aulta?

Beat Roeschlin, president communal:

Sigl 1. da schaner 2018 vegn la taxa da canalisaziun e serenera reducida, damai che la reserva dalla canalisaziun munta actualmein a frs. 2.2 milliuns.

900.400.50 Taglias communalas – taglia da persunas giuridicas

Otto Curschellas, cusseglier da vischnaunca:

Jeu hai constatau che las entradas ord la taglia dallas persunas giuridicas ein idas anavos per frs. 500'000.00. Schai quei vid la terminaziun dil plazzal dalla Neat? Sa la vischnaunca aunc quintar ils proxims onns cun talas entradas?

Beat Roeschlin, president communal:

L'administraziun da taglia cantunala ei dus entochen treis onns anavos culla disposiziun dallas taglias. Cheutras seresultan eventualmein aunc entginas paucas taglias ord il plazzal dalla Neat egl avegnir.

Arno Berther, cusseglier da vischnaunca:

Daco ein las expensas tuttina aultas sco las entradas tier la survesta el messadi (p. 49)?

Karin Bär, contabilista:

Quei ei il cass, damai che la summa dil gudogn ei gia cudischada tier quella survesta.

Quen current – structura tenor gruppas da materia

Arno Berther, cusseglier da vischnaunca:

Daco ein ils cuosts da persunal pli aults en cumparegliaziun cugl onn 2016? Da nua seresulta quei svari? Ei fuss interessant da veser contas persunas ch'ei fatschentadas en mintga sparta.

Beat Roeschlin, president communal:

In spieghel dil persunal ei ord mia vesta era ina buna idea. Igl augment dils cuosts deriva digl Uffeci forestal. Per l'incarica da recumpensaziun e las ulteriuras incumbensas el connex culla Neat ei igl Uffeci forestal avisaus vi sin dapli persunal.

810.669.03 – Contribuziun privata Cuolm da Vi

Otto Curschellas, cusseglier da vischnaunca:

Da tgei setracta ei exact tier la contribuziun privata Cuolm da Vi?

Guido Monn, genau:

Ei setracta cheu d'ina contribuziun dalla Viafier Matterhorn Gotthard.

940.824.01 – Immobilias ed ulteriura facultad finanziaria – Pendicularas Sedrun (restituziun emprest)

Otto Curschellas, cusseglier da vischnaunca:

Ei igl emprest che la vischnaunca ha concediu per la pendiculara Mulinatsch pagaus anavos?

Beat Roeschlin, president communal:

La summa digl emprest ei buca aunc pagada anavos diltut. La summa restonta per ils 31 da december munta a frs. 750'000.00. Ei suonda pia aunc treis ratas a frs. 250'000.00.

Bilanza

Arno Berther, cusseglier da vischnaunca:

La Tgèsa communal ei indicada sut la facultad finanziaria. S'auda tala buca ella facultad administrativa? La casa da scola a Rueras ei ella facultad administrativa. Gliez ei tenor miu meini era buca correct.

Beat Roeschlin, president communal:

L'attribuziun actuala ei succedida avon onns. Actualmein vegn la bilanza surluvrada e messa en uorden. La casa da scola s'auda ella facultad finanziaria e la Tgèsa communal ella facultad administrativa.

Bilanza - 2880.07 Reserva paga suppl. pers. instr. / 2890.00 Deposit forestal

Guido Friberg, cusseglier da vischnaunca:

Daco ei la reserva paga supplementara vegnida sligiada si ed il deposit forestal vegnius augmentaus?

Beat Roeschlin, president communal:

Tiel deposit forestal setracta ei dallas mesiras da recumpensaziun el connex culla sorprendida dils implants dalla Neat. L'Alptransit Gotthard SA ha pagau en la summa per quellas mesiras el deposit. Ord quei motiv ei il deposit vegnius augmentaus.

Tier las pagas setracta ei d'ina reserva. Quella ei vegnida fatga cul l'introducziun dil niev onn da scola pils scolasts che instruevan aunc suenter il vegl calender da scola. Quels scolasts han giu dabien quella 15avla paga. La contabilitad ha sligiav si quella reserva e gest pagau ora tala.

Tractaziun dil quen dil Bogn Sedrun

Ei dat neginas objecziuns e damondas tier quei quen.

Votaziun:

Il cussegl da vischnaunca

- a) approbescha unanimamein il quen annual 2017 cun las amortisaziuns supplementaras buca previdas el preventiv ed il rapport da gestiun 2017 dalla vischnaunca da Tujetsch;
- b) approbescha unanimamein il quen annual 2017 ed il rapport da gestiun dil Bogn Sedrun;
- c) dat unanimamein scarica a tuts organs communal.

Quella fatschenta vegn suttamessa al referendum facultativ tenor igl artechel 17 lit. a dalla constituziun communal.

5. Tractanda   Orientaziuns

Project da sanaziun/engrondaziun pil Bogn Sedrun

La cumissiun ha elaborau quater variantas. Ina minimala che preveda ina sanaziun e treis ulteriuras. Ina da tala preveda in bogn ordaviert ed in spazi da divertiment pils affons. Nus stuein aunc sclarir giu cun tgei contribuziun ch'il cantun Grischun sustegn il project. Ei dat mo contribuziuns per l'engrondaziun dil Bogn Sedrun. El mument mauncan era aunc divers documents sco ina studia d'economia. Nus vegnin ad informar il cussegl da vischnaunca, cura che nus savein dapli.

Proxims termins

Il president dil cussegl da vischnaunca informescha davart ils proxims termins

6 da zercladur 2018: seduta dil cussegl da vischnaunca

15 da zercladur 2018: radunonza da vischnaunca dall'energia alpina

28 da zercladur 2018: cussegl da vischnaunca (viseta dalla Canorta Lumpazi)

29 da zercladur 2018: radunonza da vischnaunca

6. Tractanda   Varia

Gelgia Deplaz, cussegliera da vischnaunca:

Jeu engraziel al Severino pils bials plaid all'entschatta dalla seduta. Jeu hai giu grond plascher dils bia buns giavischs ch'jeu hai retschiert durant il temps da reconvalescenza.

Jeu stun vinavon a disposiziun sco cussegliera. Muort la sanadad vi jeu denton buca surpender il post sco presidenta dil cussegl.

Ignazi Monn, cusseglier da vischnaunca:

La preit avon la parcella digl anteriur hotel Alpsu vesa ora sgarscheivel. Quella preit stuess la vischnaunca metter en uorden. Uss vegnan allura biars hosps tier nus, quella preit ei buca gest ina buna reclama.

Beat Roeschlin, president communal:

Quei constat, ei vesa ora sgarscheivel. La vischnaunca sa mo far enzatgei el mument che la segirtad dalla populaziun ei periclitada. La parcella ei buca en possess dalla vischnaunca, aschia che nus astgein far nuot pil mument. La lubientscha da baghegiar ha la vischnaunca buca prolungiu. Quella ei cheutras stizzada.

Gebharda Berther, cussegliera da vischnaunca:

Jeu hai ina damonda concernent las cuas dallas talpas. Daco vegnan talas buca pli indemnissadas dalla vischnaunca?

Gian-Reto Nufer, genau:

La lescha cantunala cuntegn buca pli ina basa legala che lubescha l'indemnisaziun dallas cuas. Ils purs astgan denton pigliar vinavon talpas ni indemnissar persunas che fan quella lavur per els.

Gebharda Berther, cussegliera da vischnaunca:

La senda Crestas ei buca gest emperneivla da viandar, damai ch'igl ei stgir. Fuss ei buca pusseivel dad illuminar quella senda?

Guido Monn, genau:

Bein, la senda vegn illuminada uonn, plinavon vegn tala aunc asfaltada.

Il president Severino Solèr siara la radunonza.

actuar:
Simon Collenberg

president:
Severino Solèr

Vischnaunca Tujetsch
Gemeinde Tujetsch

Cussegl da vischnaunca
2017/2020

Contribuziun per la restauraziun dalla Claustra da Mustér

Messadi

dalla suprastonza communal a al cussegl da vischnaunca

Preziau president
Preziadas cusseglieras
Stimai cussegliers

1. Situaziun da partenza

La claustra benedictina, fundada avon igl onn 700 dil pader francofon Sigisbert e digl indigen ord Rezia Placidus, sa nudar ina historia fetg varionta. Il complex claustral ord il temps medieval ei vegnius remplazzaus igl onn 1696 cun in edifeci baroc ch'ei da veser lunsch entuorn.

El mument vivan 22 muntgs, 7 paders, 1 diacon, 10 fraters e 2 oblats ella claustra. 3 paders ein ordvart. Treis personas ein da lieunga romontscha, numnadamein il senior frater Leci Cavegn (93) da Rueras, avat Vigeli Monn (53) da Sedrun ed il junior frater Murezi Casanova (23) da Cumbel. La claustra dat la-vur a rodund 70 personas. Ord la vischnaunca Tujetsch ein pil mument duas personas engaschadas tier quei patrun. Il gimnasi visetan actualmein 175 scolaras e scolars. 35 giuvenils han priu dimora egl internat.

La claustra benedictina existenta, bein la pli veglia el nord dallas Alps, ha ina fetg varionta historia. Il vast complex baroc cun la baselgia claustrala e ses dus clutgers cun las cuplas seprenta en cumpleina maiestad ella planira dalla val da Disentis/Mustér. Ils baghetgs claustrals representan in bein cultural d'impurtonza naziunala. Oravontut la baselgia claustrala, ina ovra d'art cumplexiva, basegna urgentamein ina restauraziun. En la liunga historia dalla abbazia ha la baselgia stuiu vegnir reconstruida e renovada pliras gadas. Mintga gada ha ei duvrau enorms sforzs.

2. Restauraziun urgenta ed inevitabla

La davosa sanaziun totala dalla baselgia claustrala ei stada avon rodund 100 onns. La fassada sid culs dus clutgers ei vegnida renovada la davosa gada egl onn 1954. La cuminonza dalla claustra ei bein adina sestentada da tgirar e mantener siu complex, oravontut la baselgia claustrala. Sur tut ils onns ed ussa ha il convent grond quitau permanent pil vast manteniment. Denton ein las sfessas en las fassadas ed egl intern digl edifeci sco era ils auters donns buca da surveser pli. Ina renovaziun totala dalla baselgia claustrala s. Martin semuossa urgenta ed indispensabla al convent, als visitaders ed a tuts experts involvai.

Fassada dil sid

En la fassada sid ein ils donns da construcziun gronds, prigus e visibels. Quella fassada picturada dil frater Fridolin Eggert da Mustér entuorn 1700 en la tecnica da fresco ha stuiu vegnir renovada gia pliras gadas, pertgei la fassada, drizzada viers il sid, caschuna ina grevezia climatologa extraordinaria pertuccont ligadira e pictura murala. Specialmein duront ils dis suleglivs invernals sa la temperatura variar duront il cuors dil di tochen 50 grads sin la surfatscha dalla preit. Sin fundament dils donns actuals vid il baghetg ha la fassada sid stuiu vegnir cuvretga el meins october 2014 cun in palancau.

Inevitabla restauraziun totala dalla orgla

Directamein davos la fassada sid egl interiur dalla baselgia sesanfla l'empora dall'orgla cun l'imposanta orgla en stil niev baroc ord il 19avel e 20avel tschentaner. Quella orgla, duvrada mintgadi sco instrument accumpignont en las uras d'oraziun dil convent, ei ina part impurtonta dalla baselgia. Malgrad las revisiuns periodicas ei ina urgenta restauraziun totala ed ina renovaziun parziala indispensabla. Quella lavur voluminosa vegn strusch a purtar fastitgs visibels externs, denton vegn l'ureglia dils conventuals e dils visitaders a sedelectar dil tun cumplein che resuna lu danovamein.

Rasadas renitentas da puorla e tschuf

Era sche la baselgia claustrala vegn, malgrad il dir clima muntagnard e la liunga perioda d'unviern, scaldada mo renitentamein ein las preits ed il plantschiu su, las picturas muralas e las stuccaturas, mo era las garnituras sils altars curclai cun considerablas rasadas cumpactas da tschuf e puorla. Perquei sto ei vegnir montau palancaus egl interiur dalla claustra e las surfatschas impestadas ston vegnir schubergiadadas cun tutta precauziun da versai experts professionals. Ina speciala atenziun pretenda la purificaziun e la conservaziun dallas picturas dil plantschiu su e las lavurs vid stuccaturas dil 18-20avel tschentaner.

Donns considerabels tiel lenn e vernisch vid ils altars e vid las picturas

Il medem vala era per la conservaziun e restauraziun dils numerus ornamentals vid ils altars. Prest tuts ein fatgs ed entagliai ord lenn. Sur ina basa da rida cun color da bolus (Bolusfarbe) ei il lenn surtratgs d'ina custeivla rama ord color e parts metal sco aur ed argien. Cunquei ch'ils materials dalla rama, lenn e rida secumportan hygroscopic different vegn ei tier scarpes ellas cuvridas dil lenn e la color sesfeglia. Ulteriuramein ei la gronda part dallas garnituras dils altars enramadas duront ils davos 150 onns parzialmeins ni totalmeins da niev. Perquei sto la restauraziun da quellas vegnir ponderada fetg bein.

Necessitad urgenta da tschentar da niev las plattas da plantschiu

Avon treis generaziuns ein las plattas da plantschiu ord gneis ella nav ed el chor vegnidadas filadas cun cement. Quei vesa ora oz buca mo mal, mobein ei era fiscalmeins disavantagius per la construcziun. Aschia sto gl'entir plantschiu vegnir tschentaus e filaus da niev.

Integrar cun precauziun nova tecnica da construcziun

El futur duei ina temperatura adequata dil baghetg, dirigida d'in sistem ruffinau, reducir il tschuf dallas surfatschas ed ils donns dils ornamentals sin ina mesira minimala e scaffir in clima emperneivel pils visitaders e contempladers dalla baselgia. En ina casa da Diu che vegn duvrada mintgadi ein ozilidi sper la climatisaziun dil baghetg aunc ulteriuras installaziuns tecnicas necessarias: illuminaziun, acustica, sistem encunter barschaments ed enguladetschs sco era in sistem da survigilanza e segirtad. En in edificiu historic sto tut quella tecnica interna esser planisada ed installada cunsciensiusamein, pertgei ella sto vegnir construida reversibel per che las proximas generaziuns sappien dislocar ni remplazzar quella senza sperdita da substanza.

3. Execuziun e finanziaziun

L'execuziun e realisaziun da quella restauraziun e renovaziun tecnica pretendan immens mieds finanzi- als. El mument vegn fatg numerusas acziuns da recaltgar daners. La finanziaziun dalla baselgia ei sin buna via, denton buca aunc segirada diltut. Actualmeins munta il budget sin frs. 15.5 miliuns. Ei dat denton aunc lavurs supplementaras per segirar la statica dils arviuls ella summa da frs. 600'000.00, aschia ch'igl ei da quintar cun cuosts totals da rodund frs. 16 miliuns.

La vischnaunca da Disentis/Mustér ha concediu ina summa da frs. 1'000'000.00, en transchas da frs. 100'000.00 ad onn, en favur dalla restauraziun. La vischnaunca da Medel/Lucmagn ha dau frs. 100'000.00 e la vischnaunca da Sumvitg ha concediu ina summa da frs. 50'000.00 per quei intent.

4. Posiziun dalla suprastanza communal

La suprastanza communal ei dil meini da sustener la restauraziun dalla Claustra da Mustér cun ina contribuziun unica.

La Claustra da Mustér ei in...

- **liug da spiritualità:** pastoraziun (messas, discuors persunals, exerchezis, seminars, oblats eav.)
- **liug da lavur:** el gimnasi, el center da clausura e cultura, ell'administraziun, el manteniment dils baghetgs, tier l'electro cadi sa
- **liug da cultura:** baghetgs barocs, museum, chor claustral, differents concerts, forum, exposiziuns
- **liug da formaziun:** gimnasi, cuors e seminars, scola da musica
- **liug turistic:** baselgia baroca, museum, Stiva Sogn Placi

Quei ein ord vesta dalla suprastanza communal impurtontas funcziuns che la claustra surpren en nosa regiun. Oravontut porscha la claustra biaras plazzas da lavur ed ei ina impurtonta e renconuschida instituziun da formaziun. La cultura promova la claustra denter auter cul forum e las differentas occurrenzas. Plinavon ei igl edifeci historic enconuschents, quei ei d'avantatg per nosa destinaziun turistica.

Sin fundament dalla gronda impurtonza che la Claustra da Mustér ha per nosa regiun cullas surnumnadas funcziuns, ei la suprastanza communal dil meini da sustener la restauraziun ch'ei urgenta ed indispensabla cun ina contribuziun unica ella summa da frs. 100'000.00. Quei edifeci da gronda muntada historica sto absolutamein vegnir mantenius.

5. Proposta

Sebasond sin las suranumnadas ponderaziuns propona la suprastanza communal al cussegl da vischnaunca

da separticipar vid ils cuosts dalla restauraziun dalla Claustra da Mustér cun ina contribuziun (a-fonds-perdu) ella summa da frs. 100'000.00.

La fatschenta sto sin fundament digl artechel 8 dalla lescha cantunala davart las finanzas vegnir suttamessa al referendum facultativ.

Suprastanza communal Tujetsch

President communal
Beat Roeschlin

Menader center communal
Simon Collenberg

Vischnaunca Tujetsch
Gemeinde Tujetsch

Cussegl da vischnaunca
2017/2020

Lescha per promover il svilup economic ella vischnaunca da Tujetsch

Messadi

dalla suprastanza communal a al cussegl da vischnaunca

Preziau president
Preziadas cusseglieras
Stimai cussegliers

1. Intenziun dalla lescha

L'intenziun dalla lescha se basa lien da promover il svilup economic ella vischnaunca da Tujetsch. Culla lescha obtegn la vischnaunca ina basa legala per sustener projects che genereschan ina plivalur e plazzas da lavur. La lescha possibilitescha da sustener novs menaschis, novas interpresas ni igl engrondiment da menaschis existents, menaschis da character innovativ cun argument da vendita esclusiva, menaschis che scaffeschan novas plazzas da lavur d'entir onn sco era menaschis che gidan a garantir ina purschida d'alloschament cumpetitiva. Sanaziuns da menaschis existents ni la cuvrada dils cuosts currents da tals vegnan buca susteni.

Tier las pusseivladads per la promoziun dalla vischnaunca s'audan dar giu terren da baghegiar gratuitamein, dar giu terren da baghegiar en dretg da baghegiar gratuitamein, conceder contribuziuns unicas sco finanziaziuns da partenza e d'agid ni emprests senza tscheins. Plinavon sa la vischnaunca financiar prestaziuns preleminaras da planisaziun, procurar ladinamein per las cundiziuns necessarias da rama ella planisaziun locala e regiunala ni sustener damondas per levgiaments fiscals (art. 5 dalla lescha da taglia per il cantun Grischun). Las cumpetenzas per decider davart susteniments sedrezzan tenor la costituziun communal.

Culla lescha dispona la vischnaunca Tujetsch d'in instrument legal per porscher susteniments a novas interpresas, quei ei oz buca il cass. Quei fatg duei augmentar l'attractivada da Tujetsch sco liug per novs menaschis e trer novas interpresas. Ina ulteriura finamira dalla lescha ei che tala tila era novs menaschis d'alloschament. Quels ein da gronda necessitad per la destinaziun turistica. La suprastanza communal spera che l'introducziun dalla lescha ha era per consequenza che novas plazzas da lavur vegnan scaffidas a Tujetsch, quei che tila era novas famiglias en vischnaunca.

Concludent eisi da constatar che la suprastanza communal spera che l'introducziun dalla lescha ha effects positivs silla economia dalla vischnaunca Tujetsch egl avegnir.

2. Lescha

Lescha per promover il svilup economic ella vischnaunca da Tujetsch

sebasond sin art. 3 lit a) dalla costituziun communal dils 01-01-2008

Art. 1 Intent e finamira

La vischnaunca promova la forza economica ed il svilup economic, en special il turissem, sin siu territori. La finamira ei da garantir bunas cundiziuns da rama per menaschis ed interpresas, cunzun da scaffir novas plazzas da lavur.

Art. 2 Principis dalla promoziun

1 La vischnaunca po promover projects per:

- a) novs menaschis, novas interpresas ni igl engrondiment da menaschis existents
- b) menaschis da character innovativ cun argument da vendita esclusiva
- c) menaschis che scaffeschan novas plazzas da lavur d'entir onn
- d) menaschis che gidan a garantir ina purschida d'alloschament cumpetitiva e sviluppar il turissem

2 Buca digns d'ina promoziun ei la sanaziun d'in menaschi existent ni la cuvrada da cuosts currents dil menaschi. Promovi vegnan projects che gidan a rinforzar ed augmentar ina branscha e sia attractivada. In fatg impurtont ei la pusseivladad da scaffir novas plazzas d'entir onn.

Art. 3 Instruments, mesiras da promoziun

Per promover il svilup economic sa la vischnaunca prender en vesta las suandontas mesiras:

- a) dar giu terren da baghegiar gratuitamein
- b) dar giu terren da baghegiar en dretg da baghegiar gratuitamein
- c) conceder ina contribuziun unica sco finanziaziun da partenza e d'agid.
- d) conceder in emprest senza tscheins. Tal ei da segirar
- e) financiar prestaziuns preleminaras da planisaziun
- f) procurar ladinamein per las cundiziuns necessarias da rama ella planisaziun locala e regionala
- g) sustener damondas per levgiaments fiscals (art. 5 dalla lescha da taglia per il cantun Grischun)

Art. 4 Fondo per il svilup economic

1 Per la finanziaziun dallas contribuziuns e prestaziuns per la promoziun da projects tenor quella lescha eregia la vischnaunca in fondo per il svilup economic.

2 La suprastonza communal administrescha il fondo. Ella dat giu plaid e fatg sur da tal a caschun dalla tractaziun dil quen e preventiv dalla vischnaunca.

Art. 5 Alimentaziun e gestiun dil fondo

1 Il fondo per il svilup economic vegn alimentaus cun ina contribuziun da frs. 50'000.00 per onn ord las entradas da taglia ni/e la taxa da turissem. La contribuziun sto vegnir approbada el connex culla tractaziun dil preventiv da vischnaunca. Tier in bien quen da vischnaunca sa ella alimentar il fondo cun ina pli aulta contribuziun. L'altezia da quei fondo vegn plafonada sin frs. 300'000.00.

2 La vischnaunca astga conceder contribuziuns mo aschinavon sco il fondo dispona d'ina facultad. Muossa il fondo in deficit, sto quel vegnir ulivaus sil pli tard enteifer il decuors da treis onns.

Art. 6 Directivas per la decisiun

1 La vischnaunca sa conceder per in singul project ina ni el medem mument pliras mesiras tenor art. 3. La promoziun per in singul project sa cheutras secumponer p. ex. dad ina contribuziun finanziaria (art. 3 lit. c), in dretg da baghegiar gratuit (art. 3 lit. b) ed in emprest senza tscheins (art. 3 lit. d).

2 Las contribuziuns finanzialas che la vischnaunca sa conceder, ein limitadas sin max. frs. 500'000.00 per in singul project. En tut astgan las mesiras previdas muntar a maximalmein 10% dils cuosts imputabels dil project. Ina renunzia sin ina entrada vala sco expensa.

Art. 7 Damondas e cumpetenzas

1 Las damondas cun ils documents necessaris per ina promoziun tenor quella lescha ein d'inoltrar a scret alla suprastonza communal.

2 La suprastonza communal sclarescha ils fatgs necessaris. Ils petents ein obligai dad informar andantamein la suprastonza communal e dad inoltrar ad ella tuts documents necessaris ch'ella

giavischa. La suprastanza communal decide ni predeliberescha las damondas per mauns dallas instanzas cumpetentas.

3 Las cumpetenzas da decider sedrezzan tenor igl uorden da cumpetenzas d'expensas dalla constituziun communal.

Art. 8 Nova politica regionala dalla Confederaziun svizra

Per novs projects che vegnan susteni dalla Confederaziun svizra ed il cantun Grischun vala quella lescha mo aschinavon sco ella secumporta cullas stipulaziuns e perscripziuns surordinadas.

Art. 9 Dretg legal

Sin ina prestaziun ni renunzia tenor quella lescha ha negin in dretg legal.

Art. 10 Vigur

Quella lescha entra en vigur suenter l'approbaziun entras la radunonza da vischnaunca dils...

3. Proposta

Sebasond sin las suranumnadas ponderaziuns propona la suprastanza communal al cussegl da vischnaunca

- a) **d'approbar la lescha per promover il svilup economic ella vischnaunca da Tujetsch.**

La fatschenta vegn aunc suttamessa alla radunonza da vischnaunca.

Suprastanza communal Tujetsch

President communal
Beat Roeschlin

Menader center communal
Simon Collenberg